

Hétvége

Emich Gusztáv és az Athenaeum Részvénytársaság

1841-ben Pest város tanácsától Emich Gusztáv 27 éves polgár arra kért engedélyt, hogy „nemzeti könyvkereskedés”-t nyithasson. Szaktudása megvolt, Pesten, Bécsben, Párizsban és Lipcsében sajtóította el a szükséges ismereteket, de a tanács nem értette, hogy üzletének miért kell „nemzeti”-nek lenni. A kérvényt először elutasította, és az engedélyt csak József nádor közbelépésére adta meg.

amely az Athenaeum nevet vette fel.

Az Athenaeum első vezetői között ott találjuk Emichet, Kemény Zsigmondot, Jókai Mórt; igazgatónak Osterlamm Károlyt, a jónévi könyvkereskedőt nevezték ki. Emich kiadói politikáját folytatták, kiadták Arany János, Ambrus Zoltán, Helldai Jenő, Kaffka Margit, Karinthy Frigyes, Kiss József, Szép Ernő, Reviczky Gyula, Szomoró Dezső, Tolnai La-

A vállalat a nyomdászati technikában is az élen haladt, például a monarchiában elsőnek állított üzembe monotype szedőgépet.

Mindezzel párhuzamosan egyre nőtt az irányításban a bankok szerepe. A részvénytöbbséget hamarosan megszerezte a Hazai Bank és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank. Az elnök 1911-től 1917-ig Lánzy Leo volt, az ismert nagytőkés. 1917-től a fő részvények és vele együtt az elnöki szék Miklós Andor kezébe került. Miklós, aki a pályáját újságíróként kezdte meg, 1910-ben alapította Az Est című bulvárlapot és később vállalata érdekkörébe vonta a Pesti Napló és a Magyarország című újságokat (Est-lapok). A liberális nagytőke képviselője volt, a kor baloldali írónak jelentős részét napilapjaiban és kiadványaiban rendszeresen foglalkoztatta. 1919 után egyedül ő merete megjelentetni Móríc Zsigmond műveit. Bátor vállalkozása volt a Sárközi György által szerkesztett Magyarország felfedezése című sorozat, amelyben helyet kaptak Darvas József, Erdei Ferenc, Féja Géza írásai.

Természetesen a profit-szerzést sem hanyagolta el. Kiadványainak nagyon magas százalékát szentimentális ponyvák, detektívhistóriák foglalták el a Pengős, Félpengős regények, Kék könyvek című sorozatokban.

Pest ostroma a nyomdában is súlyos károkat okozott, de az ideiglenes üzemi bizottság Buda felszabadulását sem várva meg, megkezdte a helyreállítást és termelést. 1945. február 1-én már itt nyomtatták a szovjet hadserreg magyar nyelvű lapját, az Új Szót. Áprilisban a szovjet parancsnokság itt készítette Berlin ostromához több millió felvilágosító plakátot. Júliusban a nyomda feletti rendelkezési jogot a Szakszervezetek Országos Tanácsa kapta meg.

1947-ben az Athenaeum kettévált. A nyomda a régi néven működött tovább, a könyvkiadói szerepkört a Szépirodalmi Kiadó vette át. Mindkét részleg építhetett az Athenaeum haladó hagyományaira, és kimagasló szerepet tölt be ma is a magyar nyomdászatban és könyvkiadásban.

Vértessy Miklós

A nyomda az 1870-es években

A kereskedés 1842-ben az Urak utcája (ma Petőfi Sándor utca) és a Kígyó utca sarkán nyílt meg, kirakátaban Petőfi nemzetiszínű szalaggal átkötött arcképével. Nevéhez híven, főleg a magyar írók műveit árusította és népszerűsítette. A bolt hamarosan a fiatal írók és politikuskok találkozóhelye lett.

Emich a kereskedés mellett kiadással is foglalkozott, megvette például Petőfi összes költeményének kiadási jogát. 1848-ban nyomdát is alapított, itt készültek a honvédségi és nemzetőri szolgálati szabályzatok, és más állami nyomtatványok.

Az abszolutizmus alatt számos folyóiratot, sok magyar író művét jelentette meg, olyanokat is, amelyekért vagonát, szabadságát kockáztatta. De csak egyszer, 1860-ban ítélték el, a Bolond Miska című élclap kiadásáért, aránylag enyhe büntetésre, egyhónapi börtönre, és több ezer forint pénzbírságra.

A növekvő üzletmenet miatt tágasabb helyiségekre volt szükség, ezért Emich 1860 táján megvette a Gyarmatházi Sándor családtól a Barátok terén (ma Károlyi Mihály utca) álló szép rokokó palotát, s a palota tágas udvarán egyemeletes, korszerű nyomdaépületet emeltetett. Ekkor 326 nyomdai és 60 szerkesztőségi alkalmazottat foglalkoztatott állandóan.

A vállalat egyre fokozódó jelentőségét mutatja, hogy 1868-ban 17-féle hírlapot, napilapot, képes folyóiratot, élclapot, kertészeti közlönyt (Budapesti Közölny, A Hon, Pesti Napló, Fővárosi Lapok, Ústökös stb.) jelentetett meg; itt nyomták az Akadémia, a Történelmi Társulat, a Kisfaludy Társaság, a Szent István Társulat valamennyi kiadványát. A nyomda leg szebb terméke a Képes Krónika hasonmáskiadása volt, ami akkor hallatlan összegbe, 14 000 forintba került. A párizsi vilákiállítás aranyéremmel tüntették ki.

1868 végén Emich fontos elhatározásra jutott. Vállalata egyre nagyobb lett, egyre több gondot, fáradságot igényelt a vezetése, s ő maga betegeskedni kezdett. Ezért a nyomdát, a kiadó céget, a megvett szerzői jogokat és a telephelyet 610 000 forintért (mai értéke kb. 15–20 millió forint) eladta egy újonnan alakult részvénytársaságnak,

Jos, Vajda János, Vértessy Arnold és mások számos munkáját. Olyan sikeres szépirodalmi sorozatokat indítottak, mint Az Athenaeum könyvtár, Az Athenaeum olvasótára, Olcsó regény. A szabadságharc félszázados évfordulójára megjelentettek egy 850 lapos Petőfi-kötetet 50 000 példányban 1 koronás, valóban olcsó áron. Nem feledkeztek meg az ifjúsági és gyermekirodalomról sem, ezt bizonyítják Benedek Elek, Donászy Ferenc, Gaál Mózes írásai, a Forgó bácsi könyvtára. Nem irodalmi jellegű kiadványai közül említsük meg a 12 kötetes Műveltség könyvtárát, a 10 kötetes millenniumi magyar történetet, Kossuth Lajos művét: Irataim az emigrációból.

Az Athenaeum üzletnek sem bizonyult rossznak, már az első évben 30 százalékot osztalékot fizetett. Gyors iramban terjeszkedett, megvásárolta az Eggenberger könyvkereskedést (1898), a Grafikai Intézetet (1911), Riegler Ede papírgyárát (1913), és 1898-ban új szék-hely részére négy telket a Miksa (ma Osvát) utcában, valamint két házat az Erzsébet (ma Lenin) körúton és a Kerepesi (ma Rákóczi) úton. Ma is itt működik két utóda.

A mai nyomdaépület